

ARCHEOLOGIE RANĚ STŘEDOVĚKÉ EVROPY (1)

10. – 11.

SKANDINÁVIE

1. ROČNÍK MAGISTERSKÉHO STUDIJNÍHO OBORU ARCHEOLOGIE

Katedra archeologie ZČU

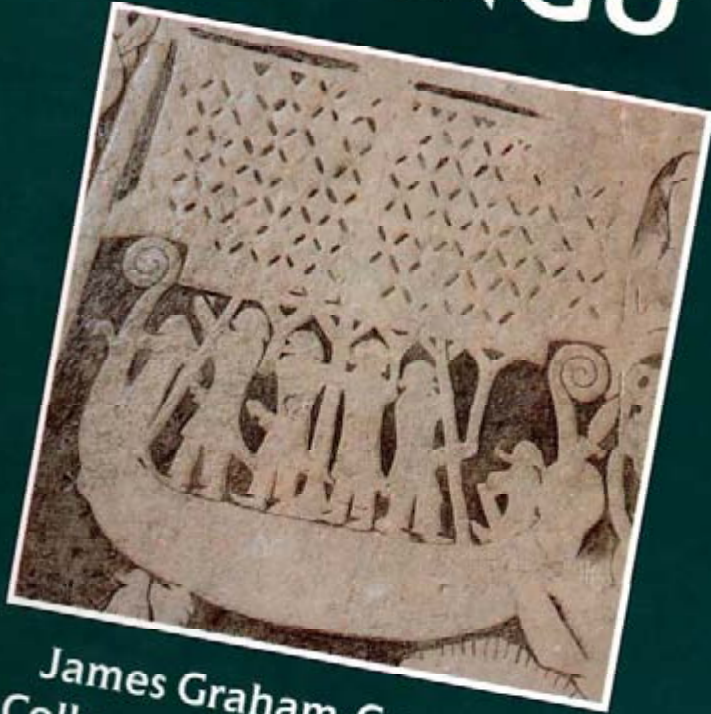
Doc. PhDr. Martin Gojda, CSc.

WIKINGER UND SLAWEN

Zur Früh-
geschichte
der Ostsee-
völker

SVĚT VIKINGŮ

James Graham-Campbell
Colleen Batey, Helen Clarke,
R. I. Page, Neil S. Price

KNIŽNÍ KLUB

BALIOS

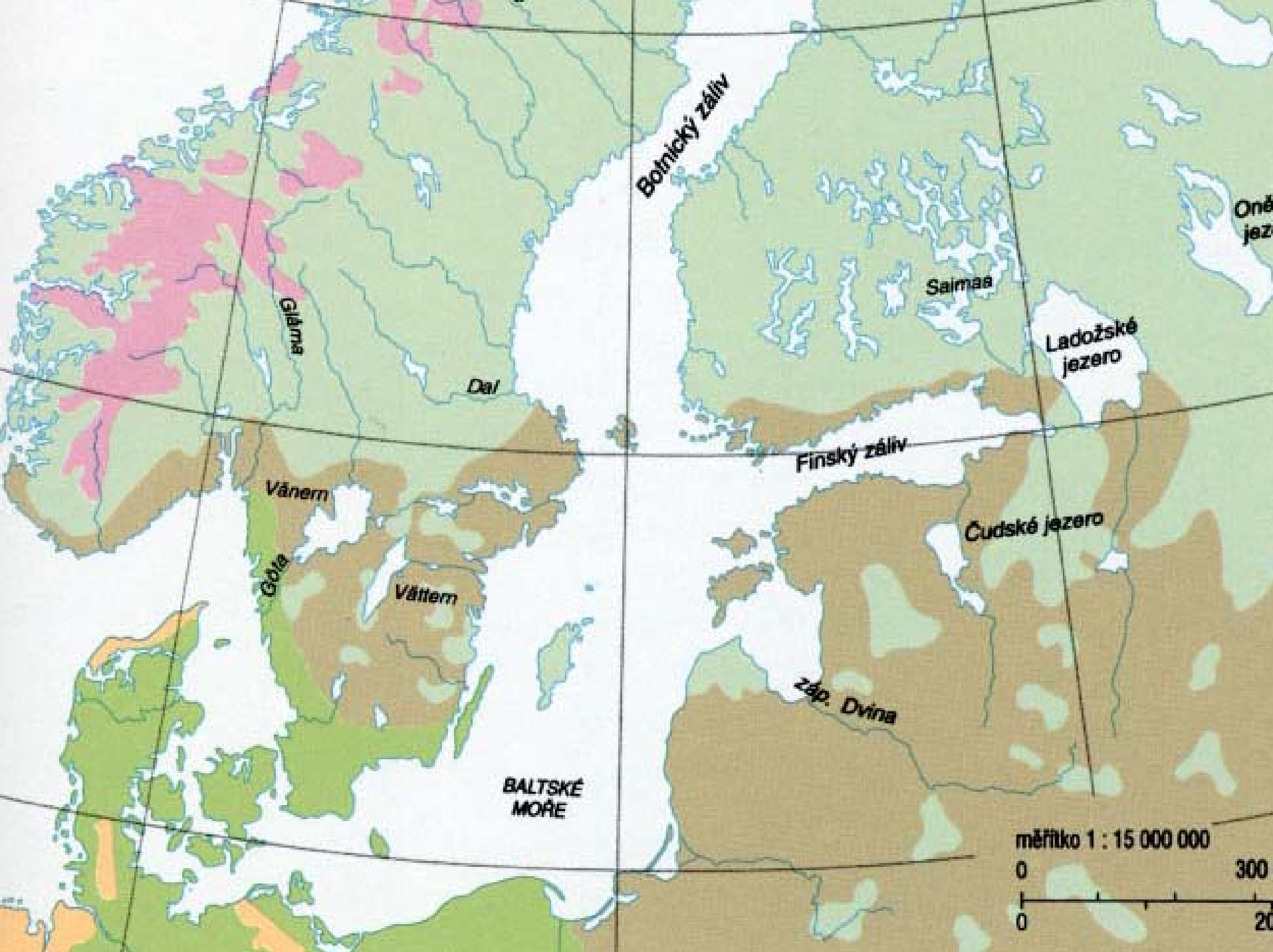
Tingvellir (alting)

PŘÍRODNÍ PROSTŘEDÍ

- oblast zemědělského osídlení
- oblast těžby železné rudy
- sídlíště v době železné
 - sídlo náčelníka a náboženského centra
 - obchodní centrum
- pozůstatky z doby železné nalezené
 - dochovaná těla
 - děkovné oběti

měřítko 1 : 7 000 000
0

SKANDINÁVIE V 5. – 8. STOLETÍ

5. – 6. stol.: STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ

rozvoj zemědělství, řemesel a obchodu;

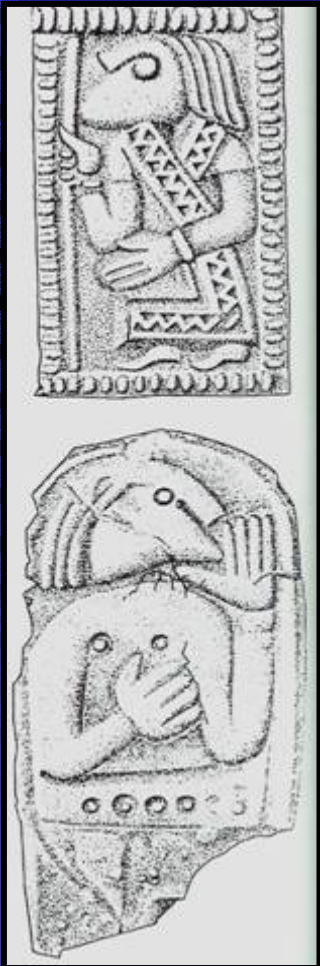
Sídlení: 1. rozptýlené hospod. dvorce (dlouhý dům a přilehlé budovy, ohrazené kamennou zdí – Norsko);

2. koncentrované osady (Dánsko)

Nejvýznamnější areály:

HELGÖ, GUDME, SORTE MULDE

(Bornholm) - zlaté ozdoby s antropomorfními motivy, diskovité závěsky (tzv. brakteáty), byzantské mince.

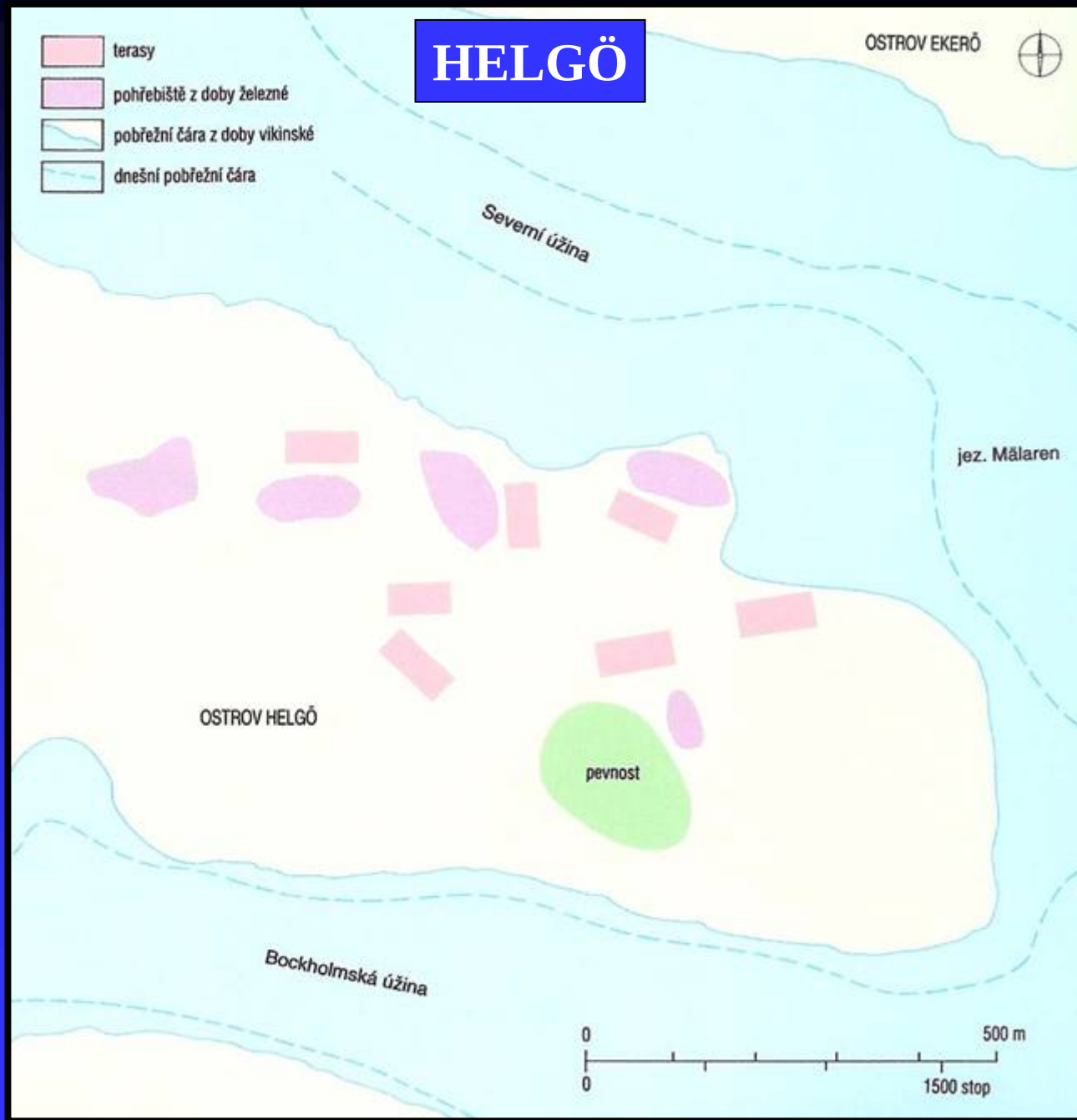
NYDAM (4. stol.)

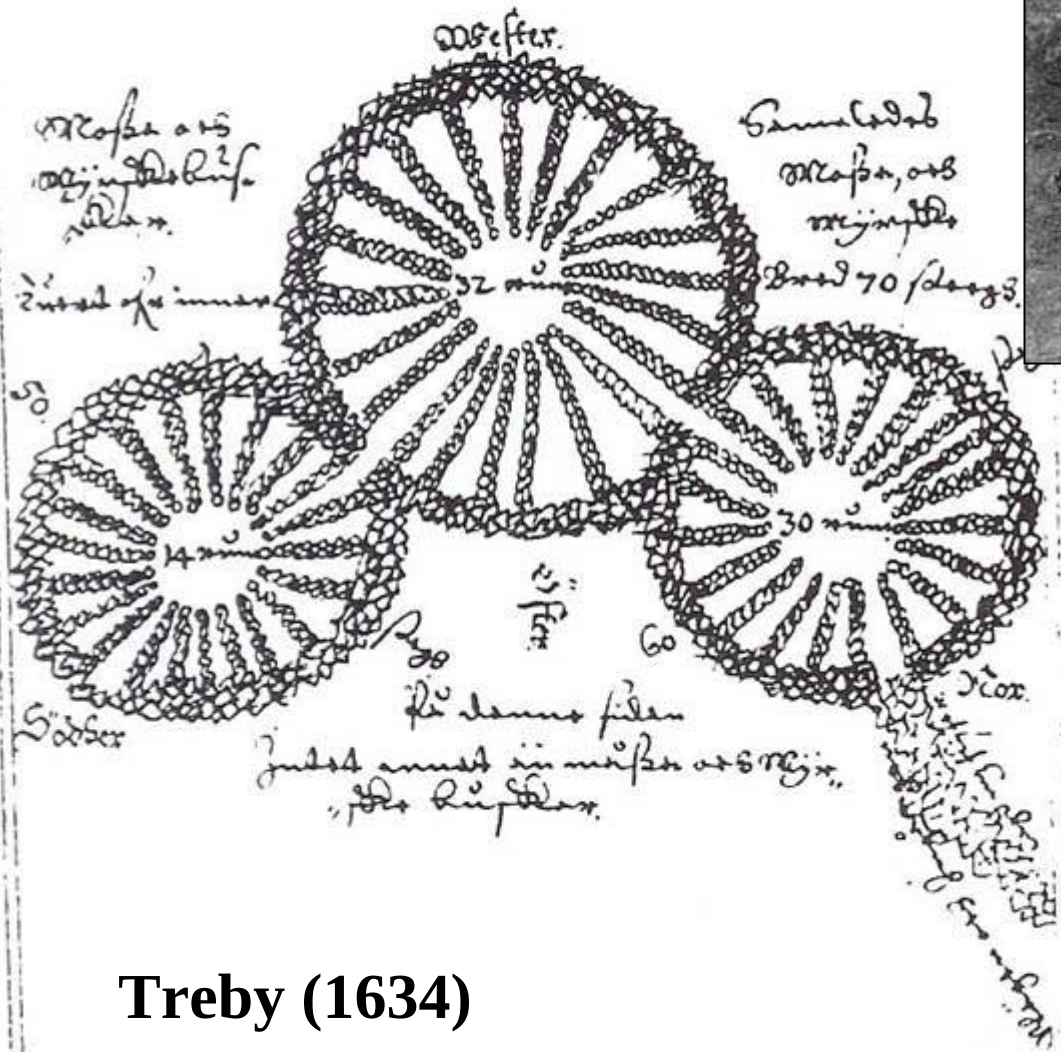
Soška Buddhy
(6.-7. st.)

kruhový amulet
(brakteát)

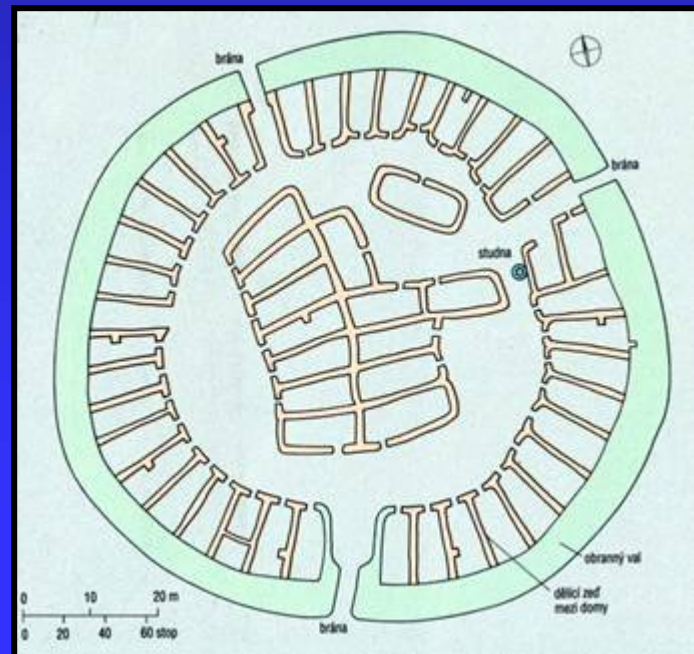
Träbber eller Träbby
 B. Borghs
 J. Gärstads Soehn belägrer på Träbby ägor af
 Carlens Borgar för Kisten.

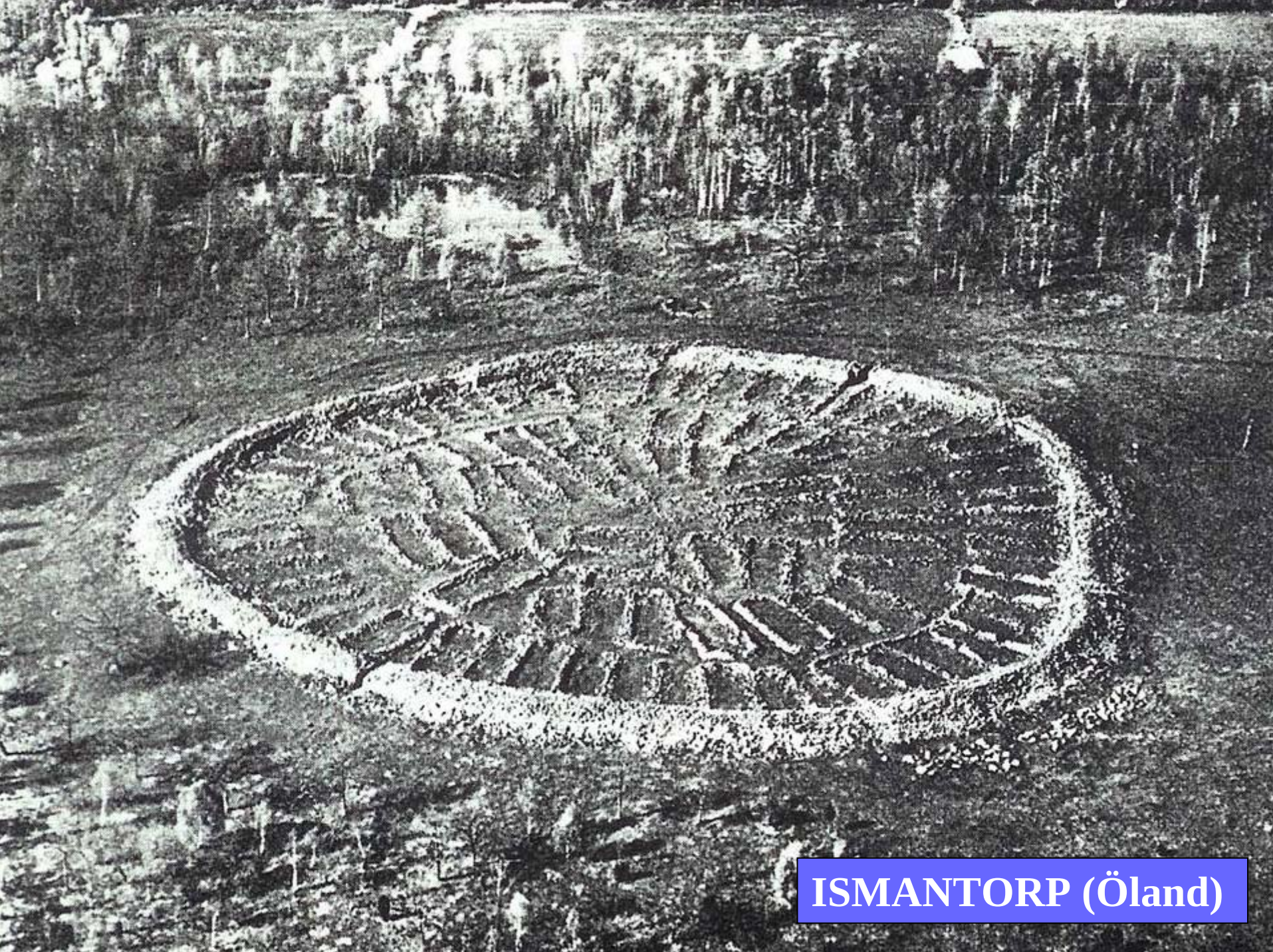

Treby (1634)

Eketorp

ISMANTORP (Öland)

Vendel

DOBA VENDELSKÁ (7.-8. st.)
(též merovejská, resp. mladší
germánská d. železná)

První doklady koncentrace
moci (střední Švédsko)
Bohatě vybavené mohylové
nekropole s pohřby ve člunech

Pohřbení jedinci: společenská
elita oblasti Uppland (kmen
Sveů)

Valsgärde

STARÁ UPPSALA

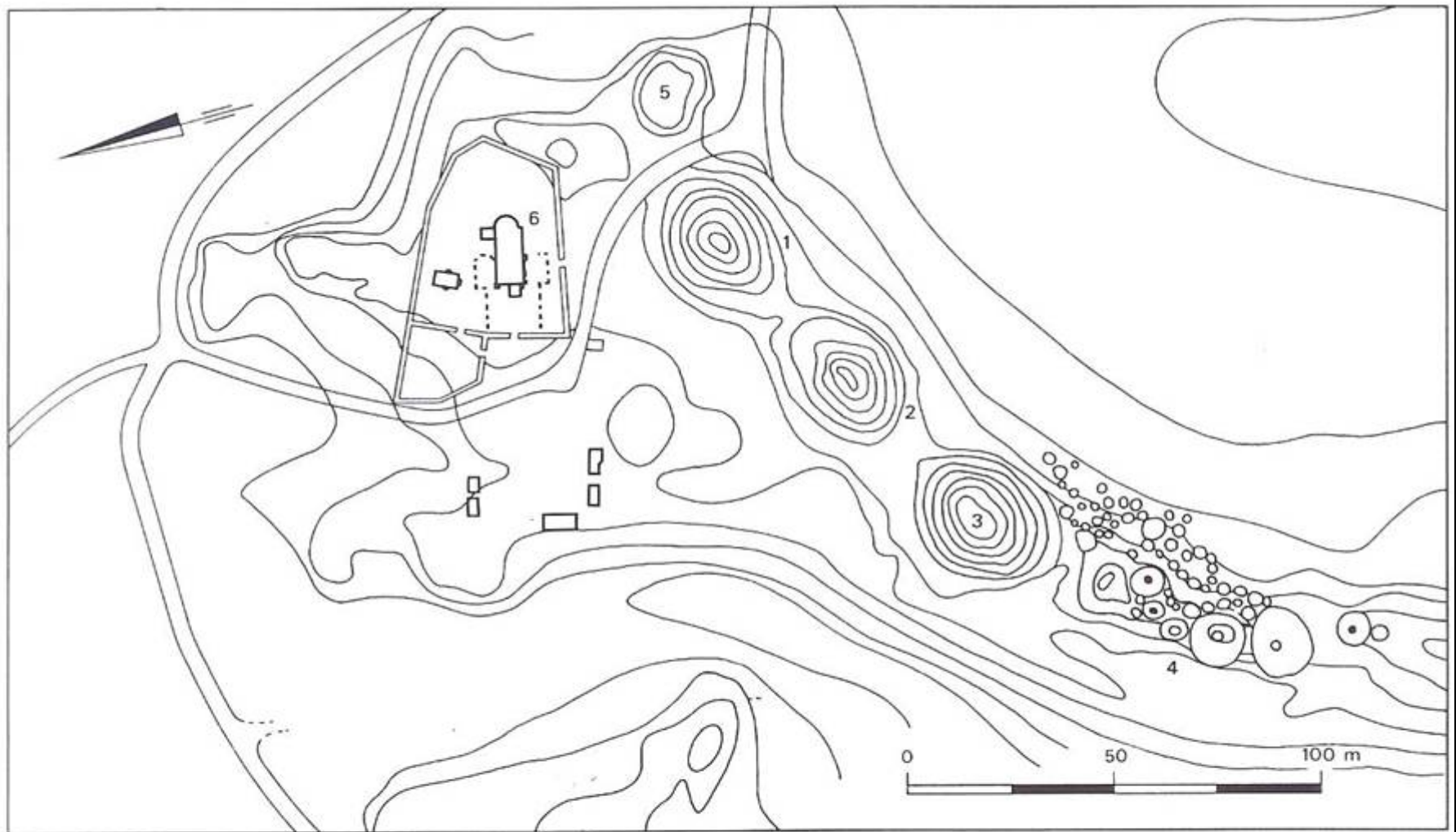

Fig. 4. Plan of the complex at Gamla Uppsala (after Stenberger 1977).

1 *Osthög/Odenshög* (East mound); 2 *Mellanhög/Freyr's Hög* (Middle mound); 3 *Västhög/Thorshög* (West mound); 4 cemetery; 5 *Thingshög/Domarhög* (Thing mound); 6 (parish)church (and temple?)

DANEVIRKE (Dánsko): začátek
jeho výstavby – 30. léta 8. stol.

DOBA VIKINSKÁ

(2. pol. 8. – 2. pol. 11. století)

VIKINGOVÉ: základ. charakteristiky

Původ jména (prameny)

Jazyk

Tělesné parametry, zdraví

Společnost (elita, svobodní,
otroci)

THING

Příspěvek archeologie k poznání
doby vikinské

Přehled historických souvislostí (události, osobnosti)

HISTORICKÉ PRAMENY

Annales regni francorum, Einhard

Život mnicha Ansgara (Vita sancti Anskarii)

Adam z Brém

Severské ságy

- 1. Období loupežných tažení a plenění bohatých oblastí západoevropských teritorií (cca do poloviny 9. stol.);**
- 2. Období kolonizace, trvalé usazování vikingů na dobytých územích a zakládání nových „království“ (Norové, Dánové, Švédové – teritorializace)**

DÁNSKO

cca 800 – 810: **GODFRED**: první pokus o vytvoření centralizované královské moci;
boje s Karlem Velikým (hrozba tažení do Cách) - budování Danevirke;
dobyty Reriku a založení Hedeby;
kolem r. 850: založeny první kostely (Hedeby, Ribe)

Cca 950: nová dynastie sídlící v **Jellingu** -
GORM; **HARALD MODROZUBÝ** (958-987): přijetí křesťanství (960), zesílení Danevirke, síť tzv. královských pevností (táborů);
cca 970: vládcem Norska
SVEN: svrhl Haralda, r. 1013 dobyl Anglii

NORSKO

vládnoucí dynastie v 8.-9. stol: JV Norsko (Borre, Oseberg); **HARALD KRÁSNOVLASÝ** (asi 870-940): první sjednocení Norska (cca 880)

Skandinávie v době vikinské

Skandinávie v 11. století

Expanze vikingů, kolonizace a osídlování nových teritorií

**PLAVBA
a
NAVIGACE**

OSEBERG (Norsko)

793: první útok na **Britské ostrovy**

1. pol. 9. stol.: v horním Povolží se uvádí se přítomnost lidu jménem Rhos, r. 862 – **příchod Varjagů do Novgorodu** (Rurik se stává jeho vládcem)

870 - 930: **kolonizace Islandu** (930: založení altingu)

911: Normanský vévoda Rollo zakládá **vévodství normanské**

985: Erik Zrzavý osídluje **Grónsko**

asi 1000: Island přijímá křesťanství
plavba do Vinlandu: **dosažení Severní Ameriky**
(New Founland)

10. – 11. stol.: plavby po ruských řekách do Byzance, kontakty s arabským světem

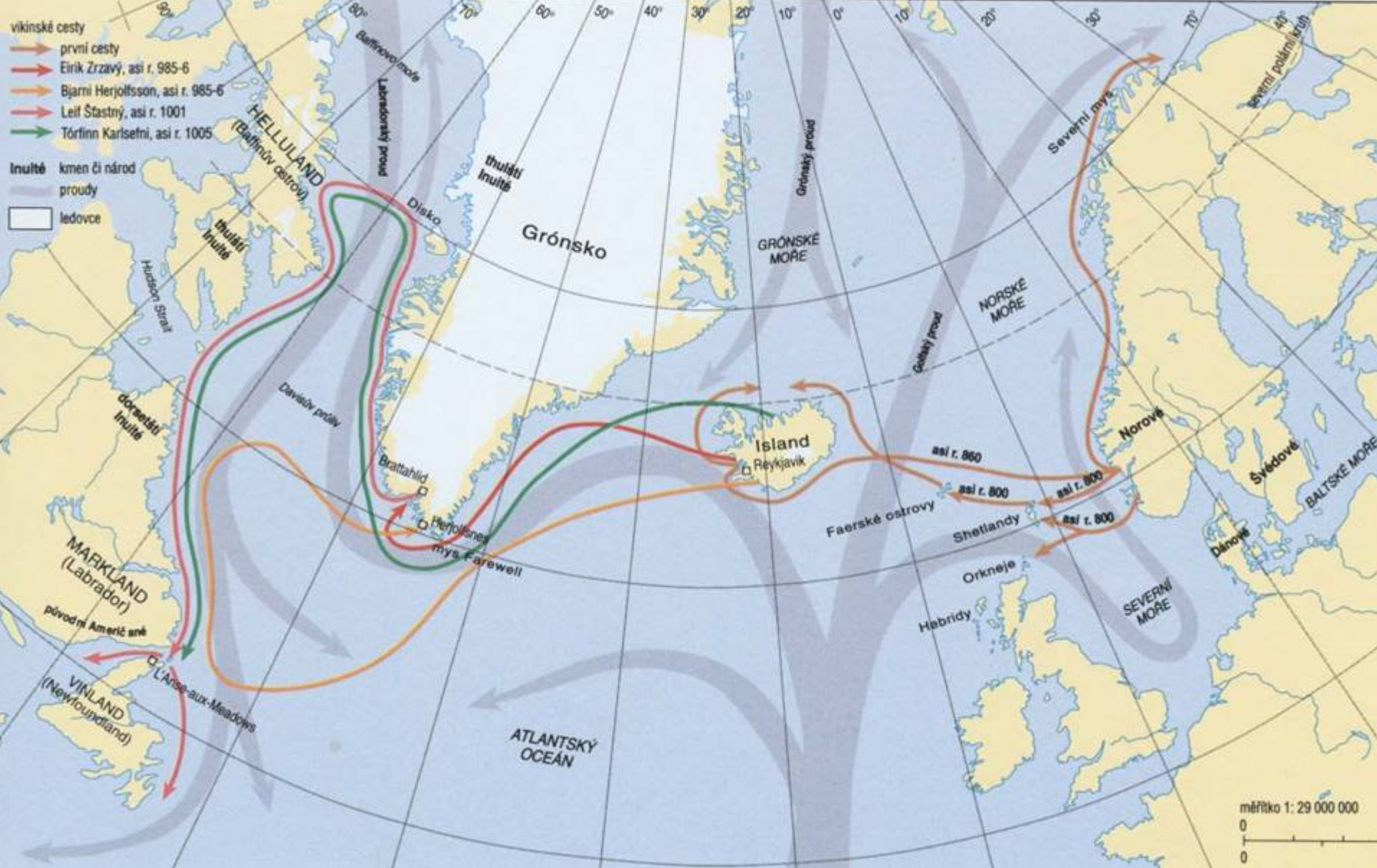
11. stol.: jižní Itálie Sicílie 1066: dobytí Anglie Normany

v průběhu 2. pol. 11. stol.
končí dějiny vikingů,
začíná historie středověkých
skandinávských států
(Dánsko, Norsko, Švédsko)

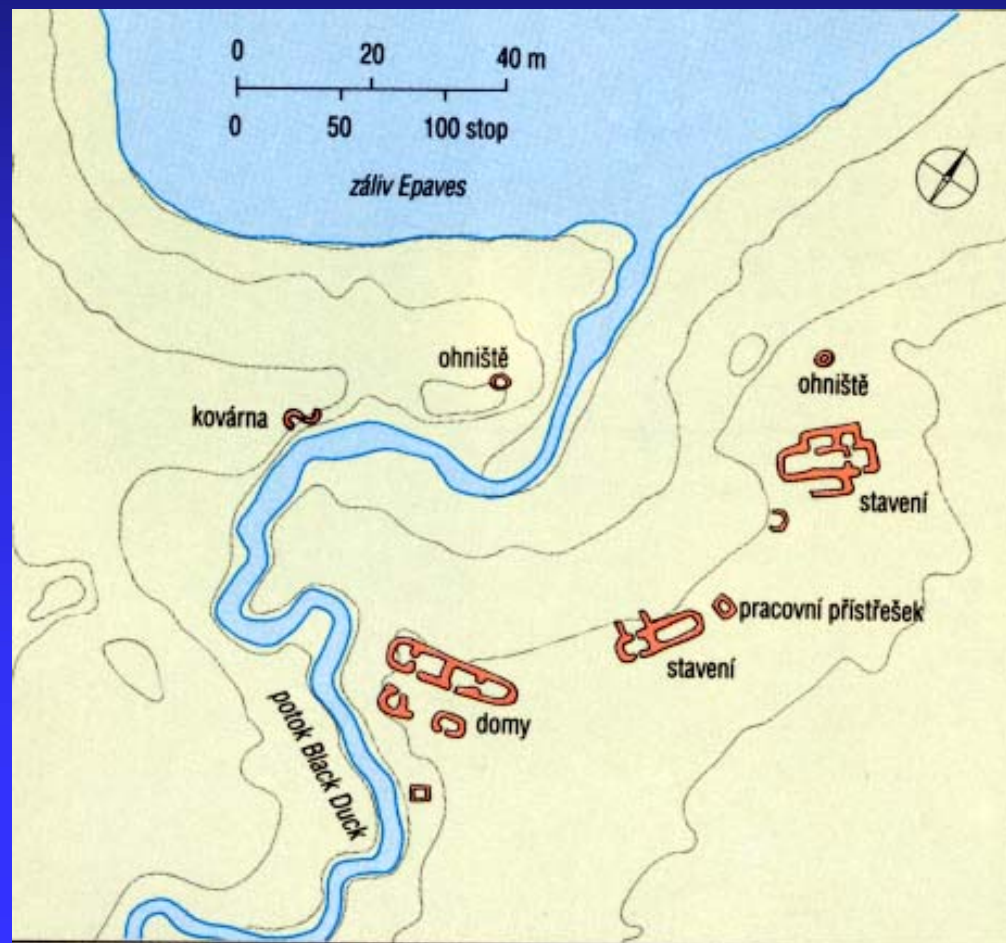
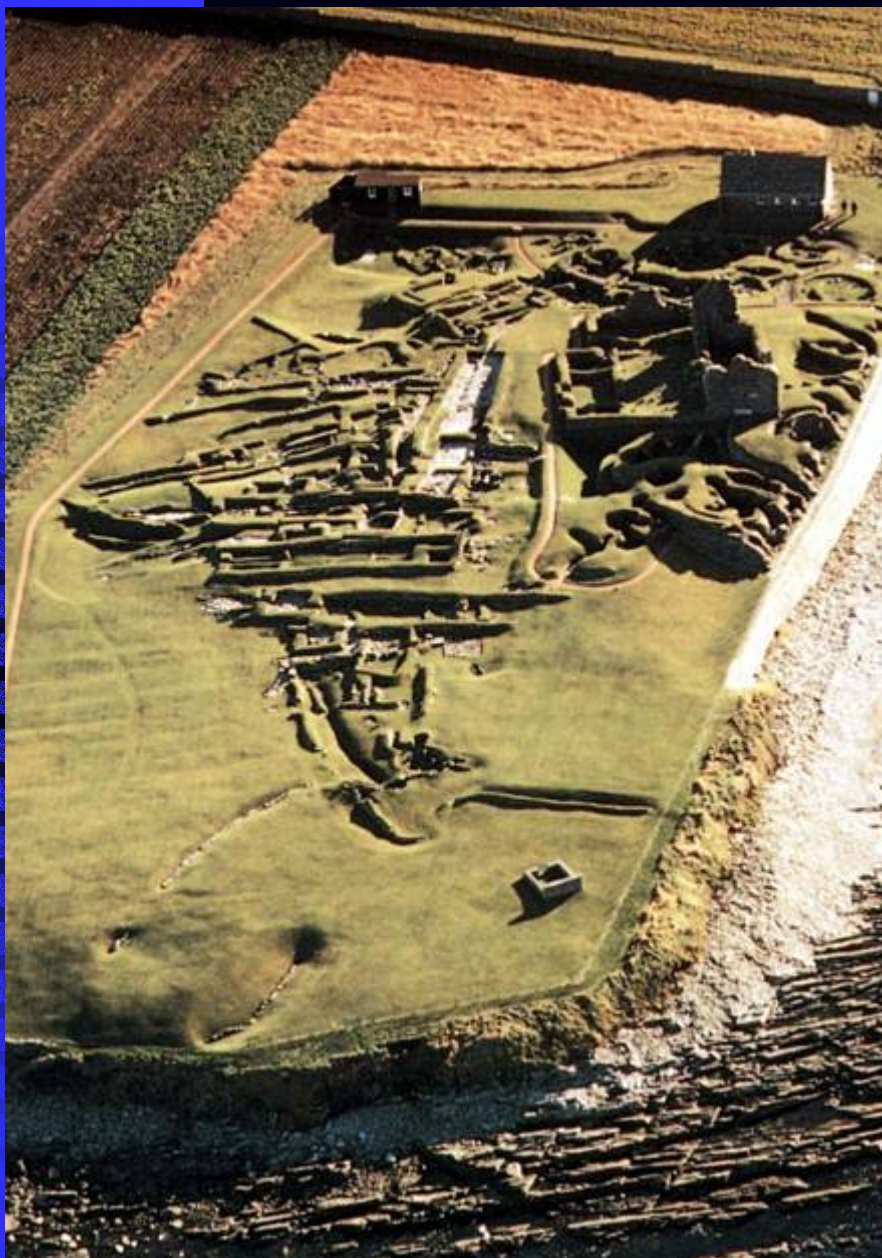
Bretaň (914-940)

Vikinské plavby severním Atlantikem

Jarlshof (Shetlandy)

L' Anse-aux-Meadows (New Founland)

ARCHEOLOGICKÉ PRAMENY

SÍDLA

Saedding

REPRINTED FROM
ACTA ARCHAEOLOGICA
VOL. 50, 1979

VIKING-AGE SETTLEMENTS
IN WESTERN AND CENTRAL JUTLAND

RECENT EXCAVATIONS

BY

C. J. BECKER, LISE BENDER JØRGENSEN, STEEN HVAAS, LEIF CHRISTIAN NIELSEN,
TORBEN SKOV & INGRID STOUHMANN

COPENHAGEN

1980

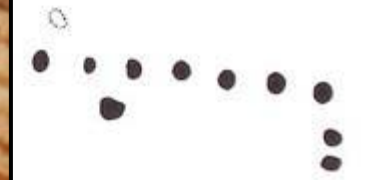
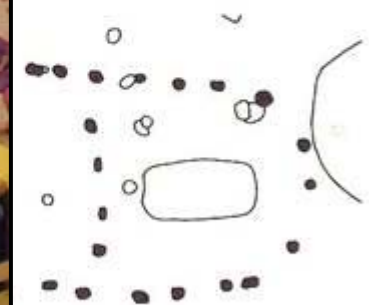
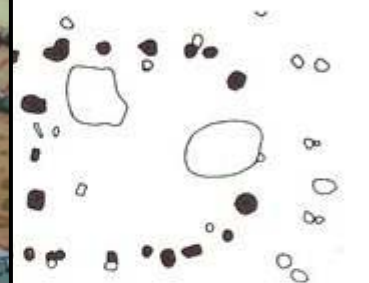
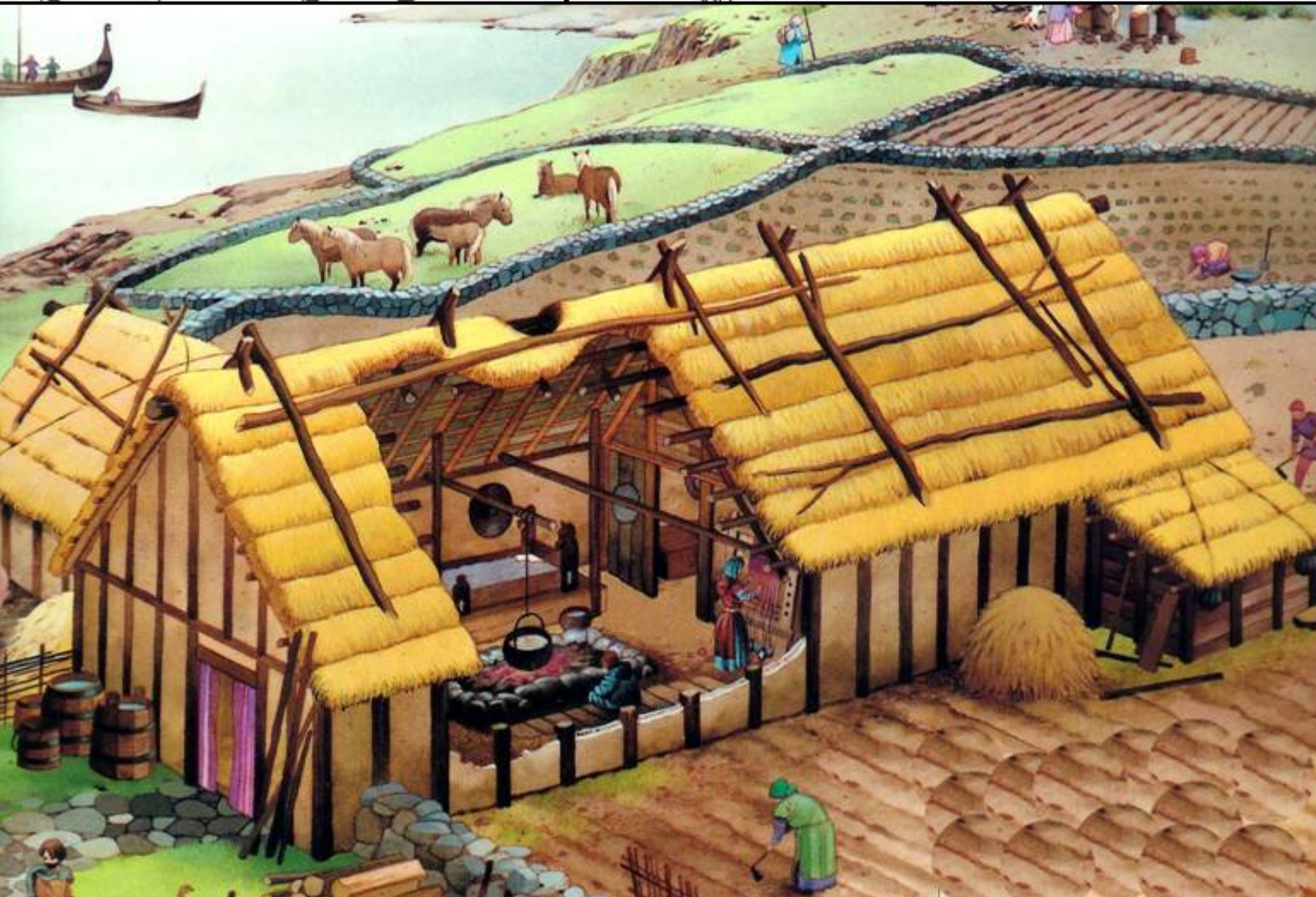
1. VENKOVSKÉ OSADY

Saedding: - celkový plán (dlouhé trojlodní domy a zemnice)

Fig. 16. Pit-huts, group 1. 1:200.

TYPY DOMŮ a jejich konstrukce

**Rekonstrukce stavby
v královské pevnosti
(Fyrkat)**

Kůlová konstrukce

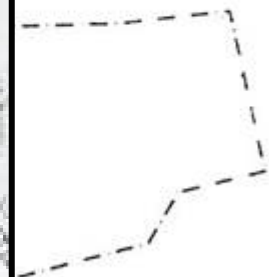
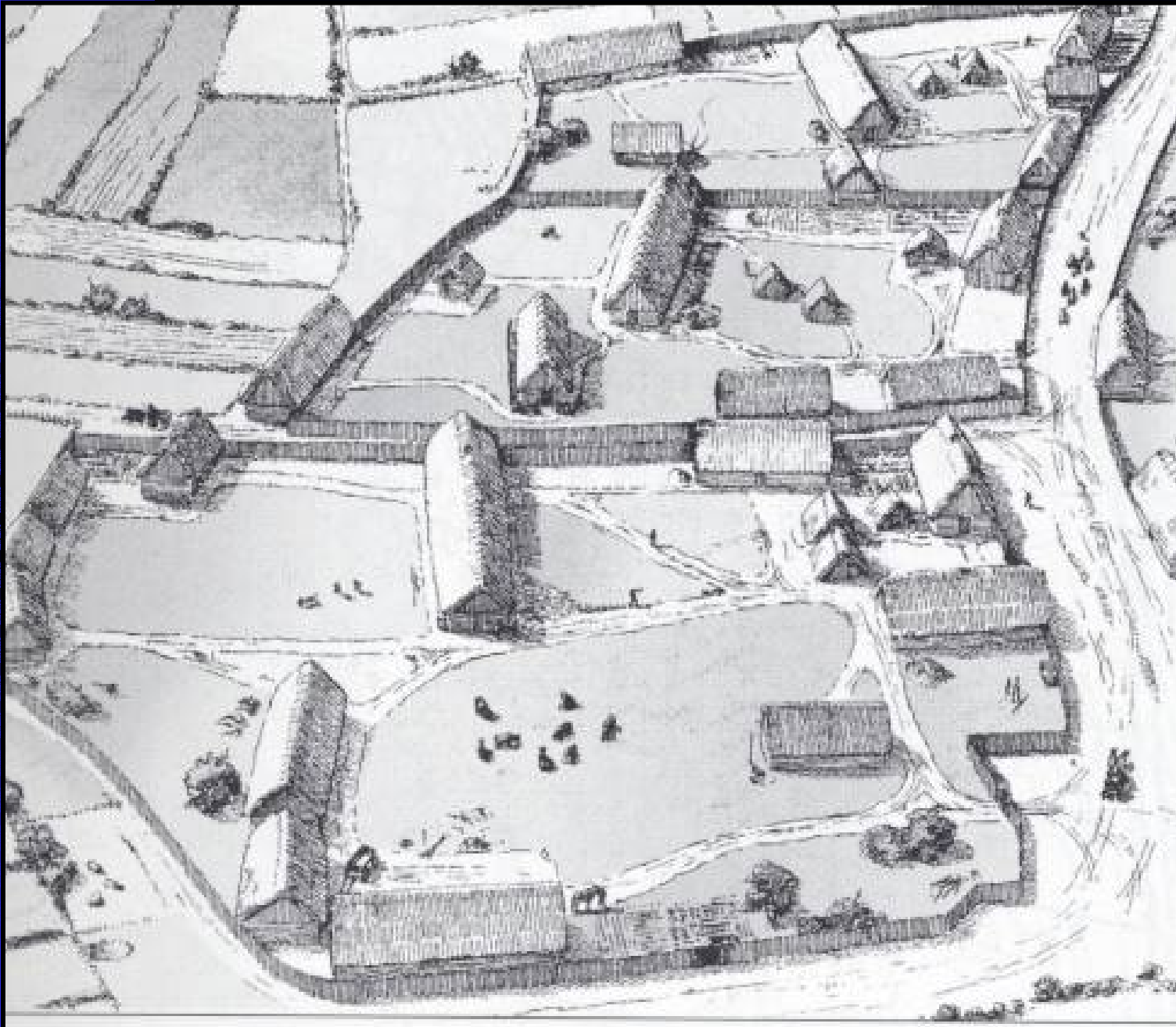

Roubená konstrukce

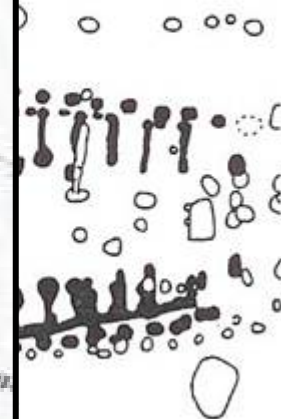

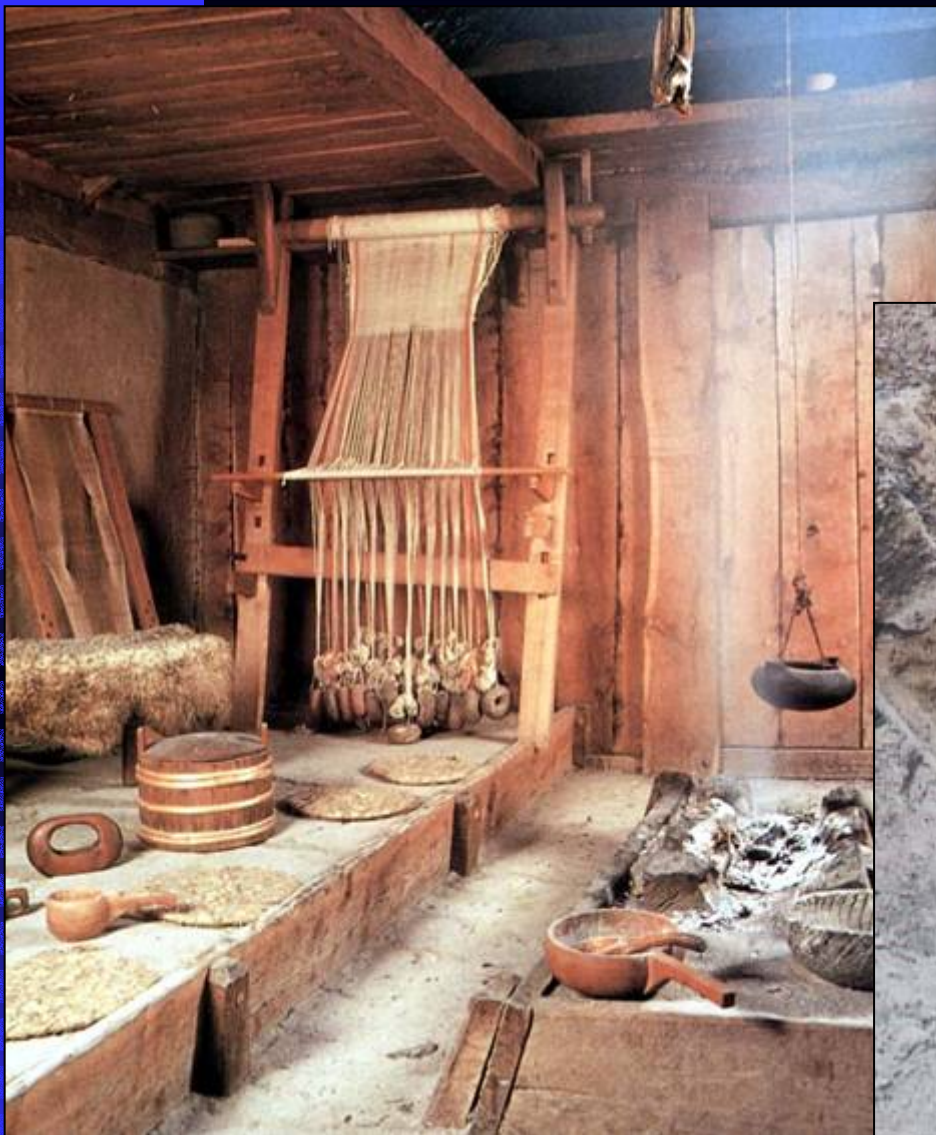
VORBASSE

(8.-11. stol.)

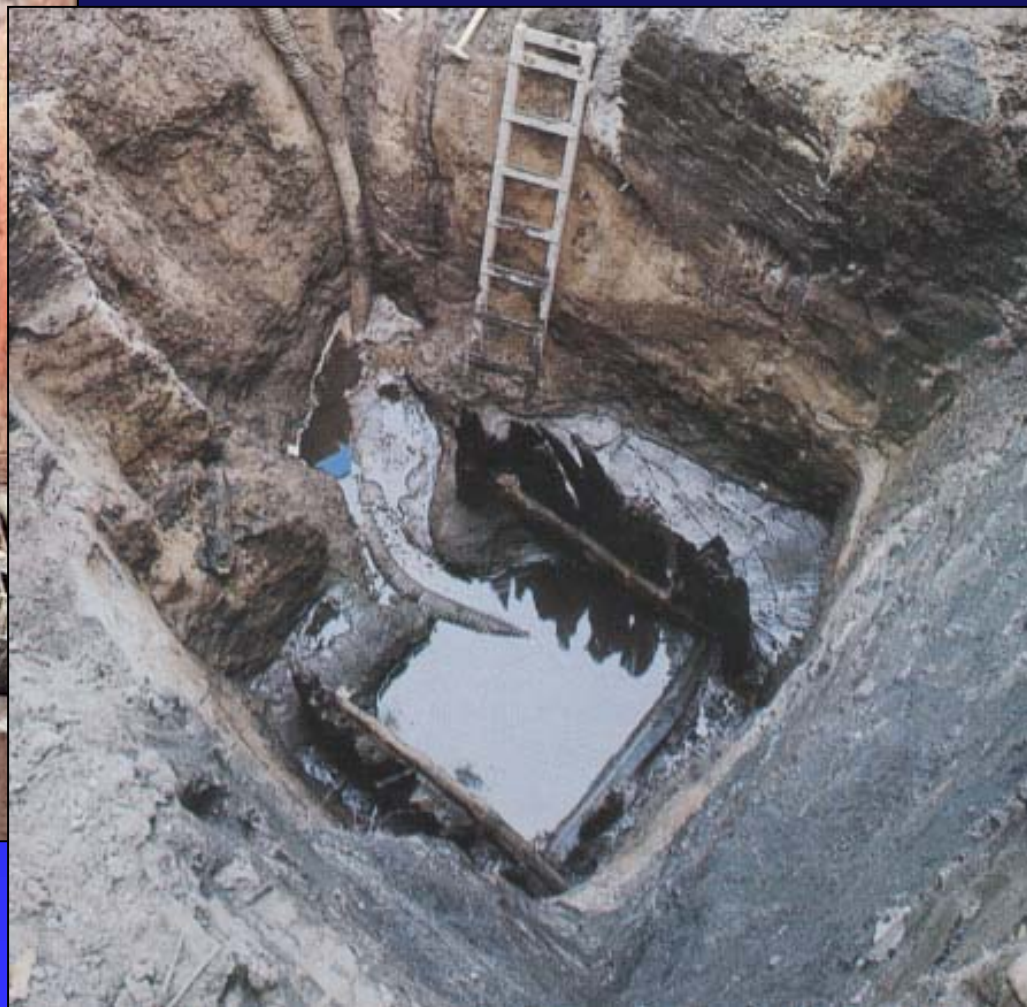

100m

Dřevem obložená studna (Ribe)

**Rekonstrukce interiéru domu
(Hedeby)**

LINDHOLM HØJE (11. stol.)

ZEMĚDĚLSTVÍ

2. MĚSTA: CENTRA OBCHODU A ŘEMESEL

Terminologie: VICUS, -WIK, -WIEK, -WICK

(Ralswiek, Osterwick, Bardowiek)

Emporium: centrum dálkového obchodu, většinou
říční a námořní přístavy

Viky navazují na starší předchůdce z doby stěhování národů
a z doby vendelské (neagrární osada v Helgö).

Inspirační zdroj: karolínské viky (Dorestadt, Domburg,...);
Tento typ sídel znám též u Slovanů (Reric, Wolin)

Nejvýznamnější a archeologicky nejlépe prozkoumané
skandinávské viky 9. – 11. stol.:

HEDEBY (Německo)

RIBE (Dánsko)

BIRKA (Švédsko)

KAUPANG (Norsko)

POKLADY ZLOMKOVÉHO STŘÍBRA

Švédsko: cca 800, z toho 500 na Gotlandu,;
zejm. 10. a 11. stol.;

Dánsko: cca 270 pokladů: 9. - pol.12. stol.

BIRKA (Švédsko)

Identifikováno kolem r. 1900 (S. Müller);
Systematický odkryv: od 30. let 20. stol.
(G. Schwantes, H. Jankuhn, K. Schietzel);

Centrem osídlení: potok protékající napříč plochou
obehnanou v 10. stol. 5-10 m vysokým valem
(hradbou);

Pohřebiště: 2 uvnitř (Z polovina), 2 za hradbou

Zánik: mohutný požár (pol. 11. stol.):
buď Norové (1050) či Slované (1066);

Nástupcem Hedeby: Šlezvik

Centrum dálkového obchodu

První skandinávská mincovna

opěrný bod misijní činnosti
(948 – založeno biskupství)

Pravidelná zástavba navazující
na přístav (**od 9. stol.**)

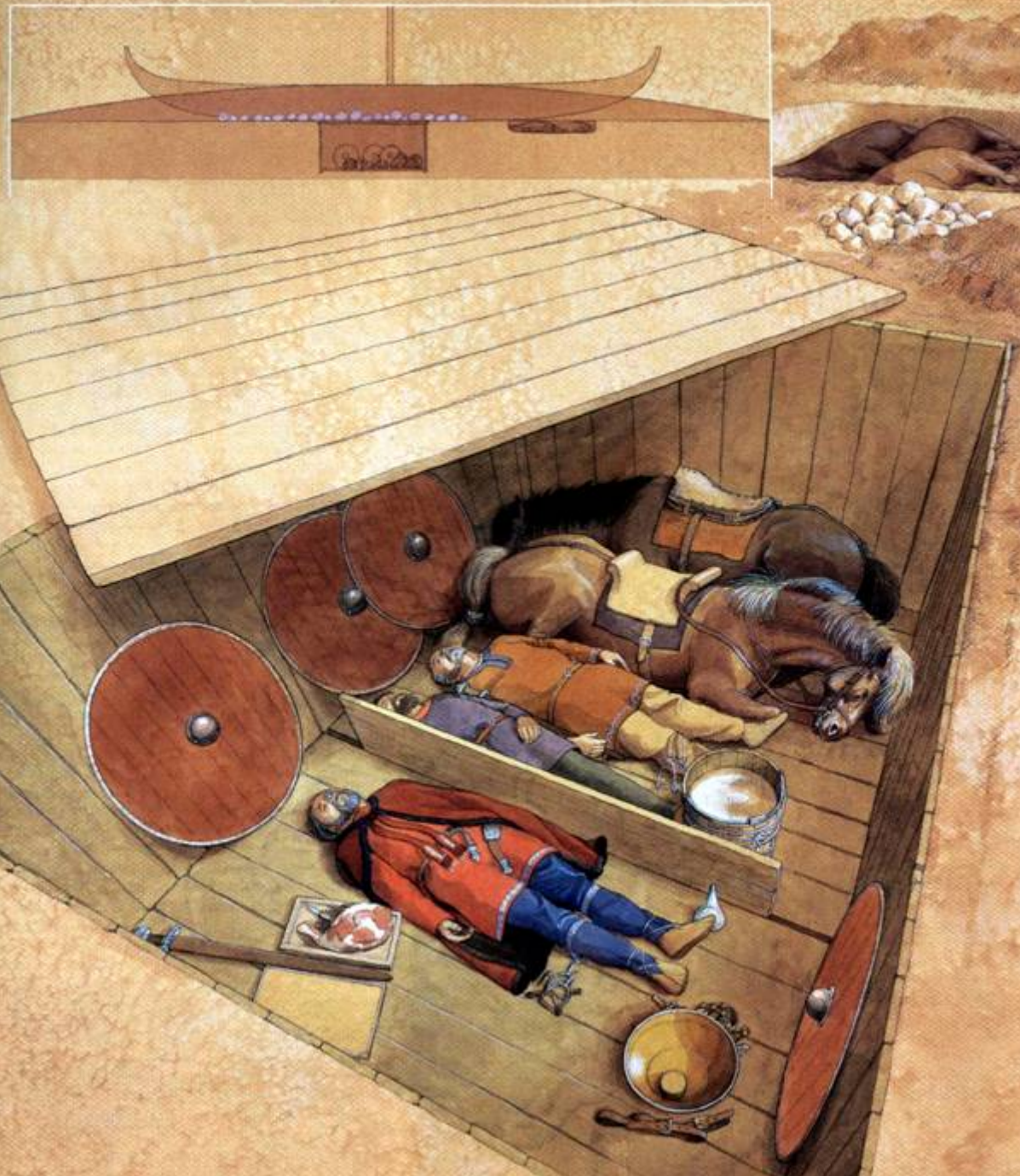
10. stol.: rozšíření zastavěné
plochy (24 ha), občasné sídlo
dánských králů;

Rozsáhlá řemeslná činnost
(hutnictví, kovolitectví, výroba
látek, keramiky, skla, zpraco-
vání rohu a kostí);

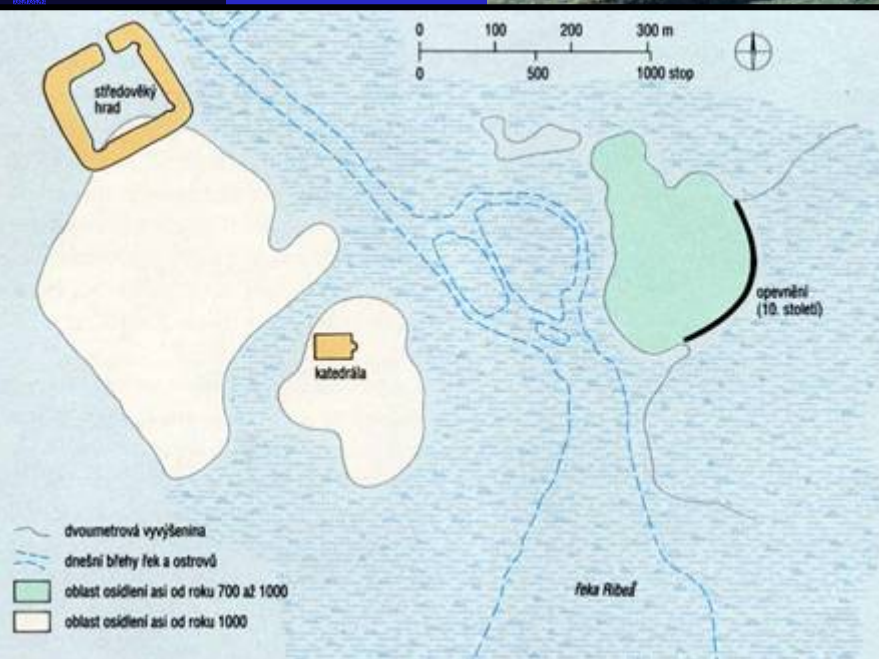
nejdůležitější centrum jižní
části vikinského světa (překla-
diště na dálkových trasách)

HEDEBY
(HAITHABU)
pol. 8. – pol. 11. stol.

Haithabu:
komorové hrobky
pohřbů pod loděmi

R I B E

Rekonstrukce městské parcelace

**Zpracování drahých kovů
(odlévání zlatých šperků)**

RIBE - stříbrné mince

**Mince dánského krále
Svena (přelom 10. a 11.
století**

RIBE: expozice výsledků archeologických výzkumů vikinského města

Původ mincí nalezených ve Skandinávii (10. stol.)

mincovny z doby vikinské, kde se razily mince nalezené ve Skandinávii

hlavní
ostatní

území 976

Abbásovský kalifát
Córdobský kalifát
Byzantská říše
Bulharsko

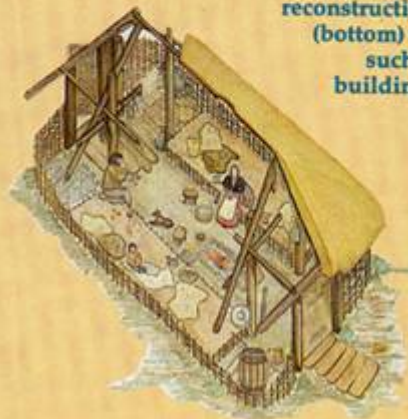
Stříbrné mince – starší (9. – 10. stol.) pocházejí z arabského světa (středoasijské kalifáty): asi 85 tisíc dirhamů;
konec 10. – 11. stol.: 70 tisíc německých, 40 tisíc anglosaských mincí

Dublin (Irsko) v době vikingů rekonstrukce ulicové zástavby

The foundation remains of about two hundred buildings of the tenth and eleventh centuries have been excavated in Viking Dublin. Sadly, little if anything of the buildings save for possible waterfront warehouses survived from the subsequent Anglo-Norman phase. It is thought that there was an increase in the use of stone as well as in the use of timber-frame or cagework construction in the latter period. It is also reasonably certain that Viking period buildings continued in use after the Norman Invasion of 1169. After all, these buildings had been the Dublin building type *par excellence* for two or possibly three centuries and it is unlikely that their inhabitants (who would have been the descendants of the Hiberno-Norse Dubliners) would have seen much reason to change. One has only to think of the survival of the buildings in Galway's Claddagh district into the present century and of

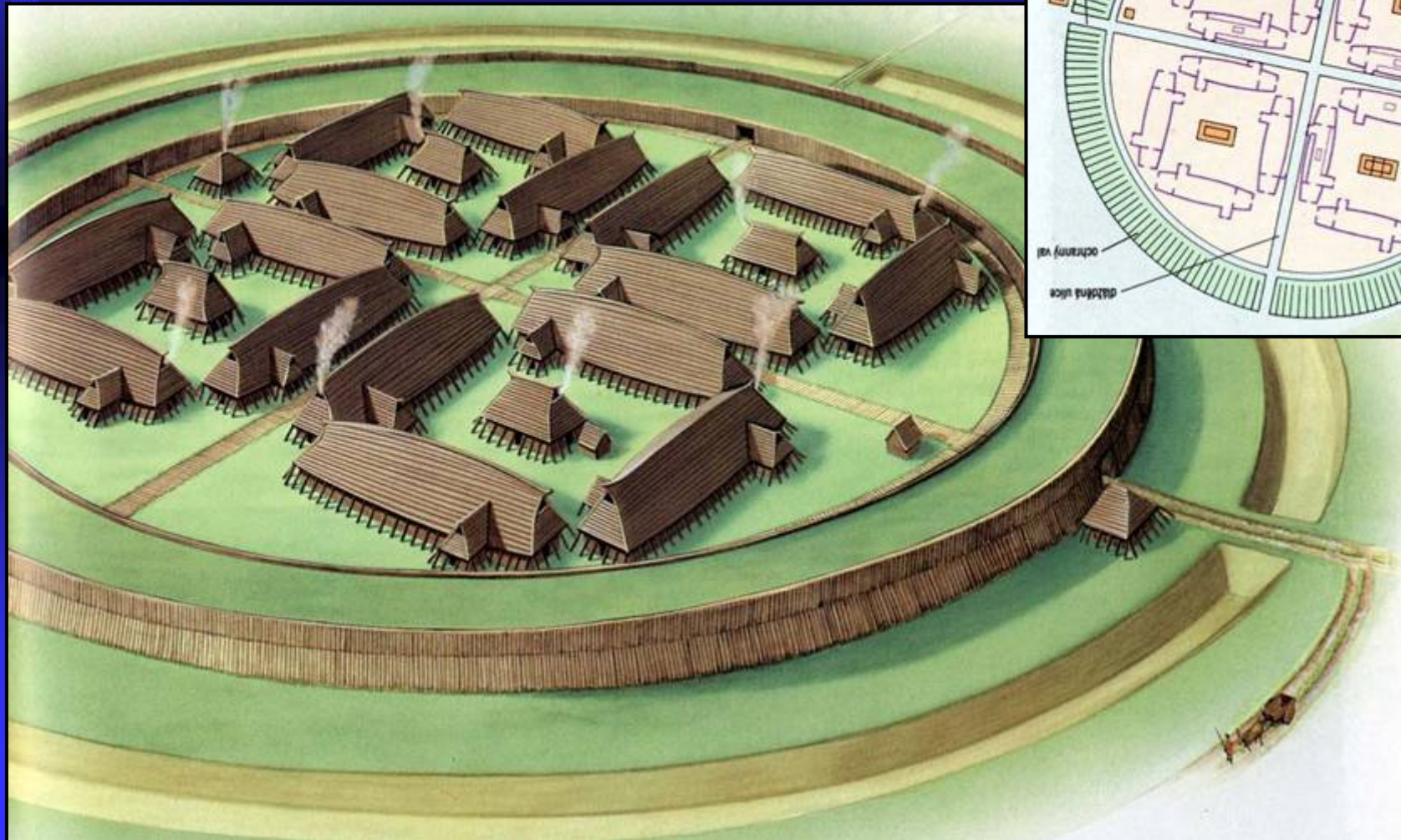
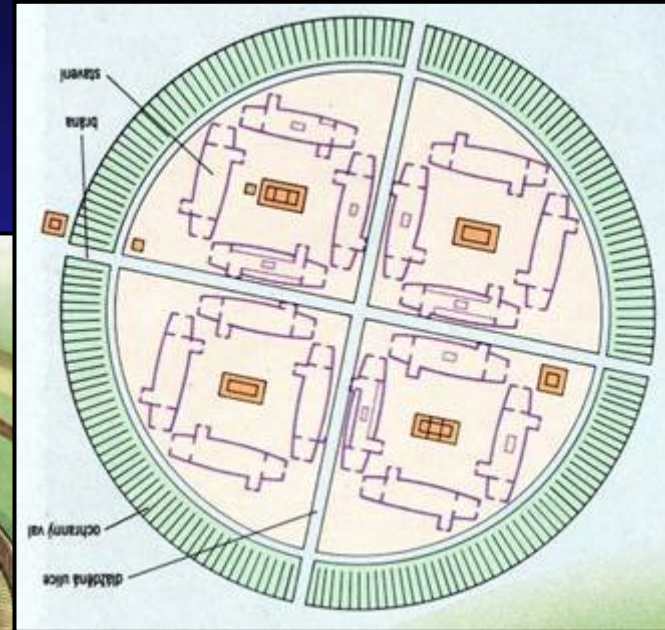
Foundation
remains (top)
of an eleventh
century house,
Fishamble
Street and
reconstruction
(bottom) of
such a
building.

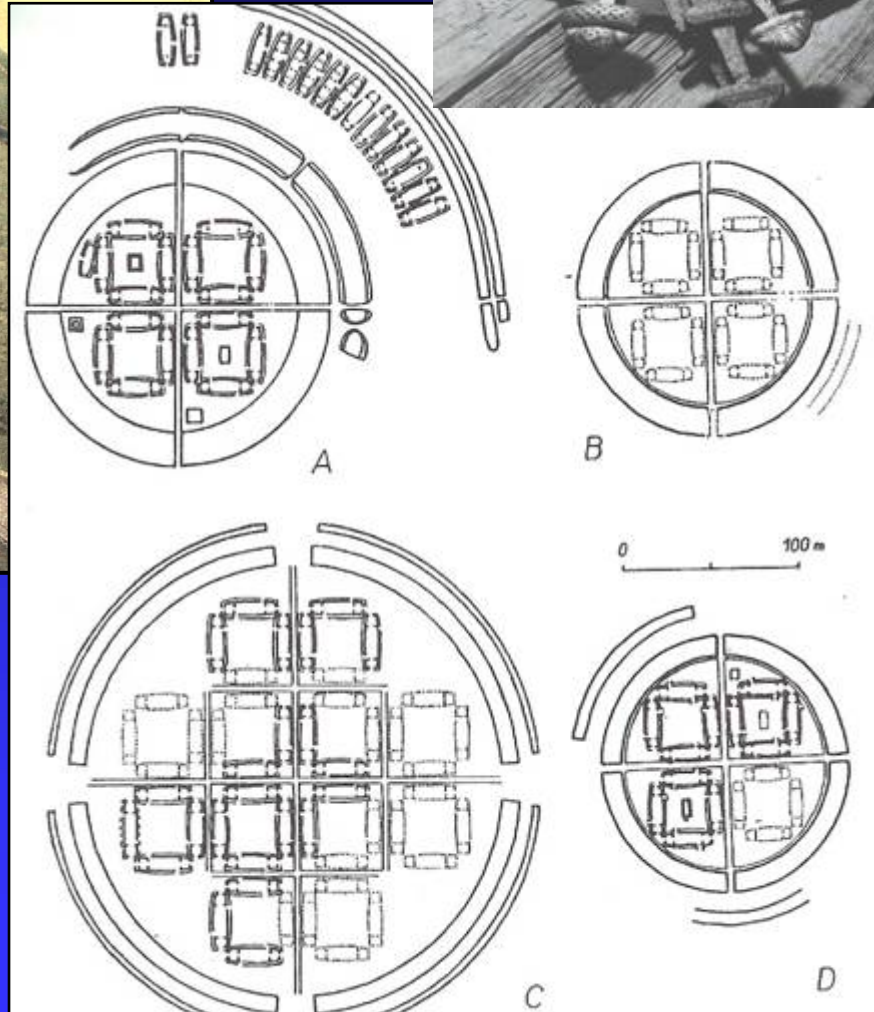
3. KRUHOVÉ OPEVNĚNÉ TÁBORY

Dánsko: 10. století

**FYRKAT
(Jutsko)**

TRELLEBORG (Sjaeland)

Aggersborg

Pozemní komunikace

Vikinská silnice a zbytky dřevěného vozu
(Sjaelland)

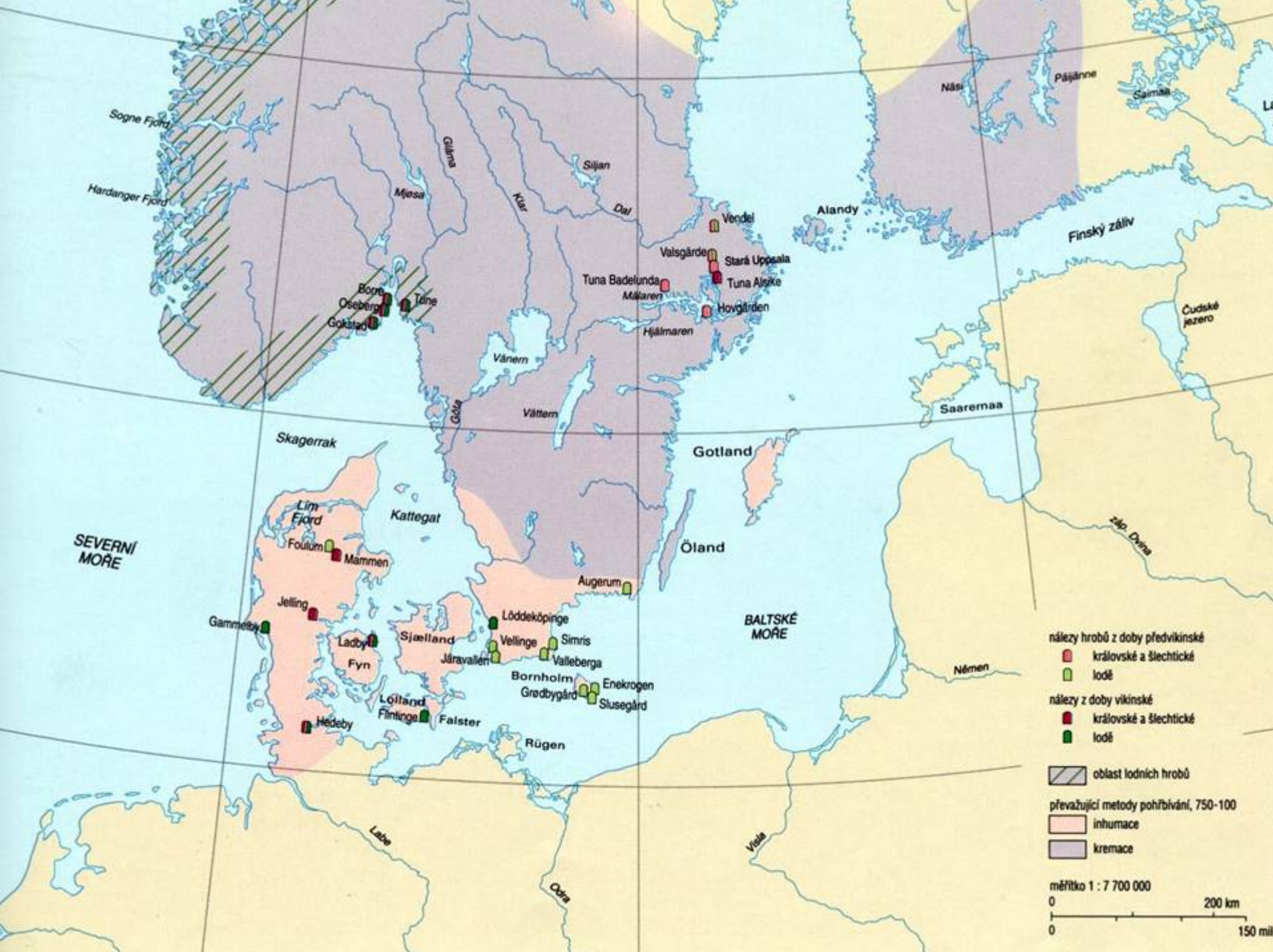
Vůz z Osebergu
(Norsko, 9. stol.)

POHŘBÍVÁNÍ

OSEBERG (Oslo-fjord,
Norsko) – výzkum r. 1904;
Datování: r. 834

**Tvary
vikinských lodí
bývají vtěleny do
uspořádání
obvodových
kamenů hrobek,
v nichž
vikingové
ukládali popel
svých zemřelých**

.

**Lindholm Høje
(Dánsko)**

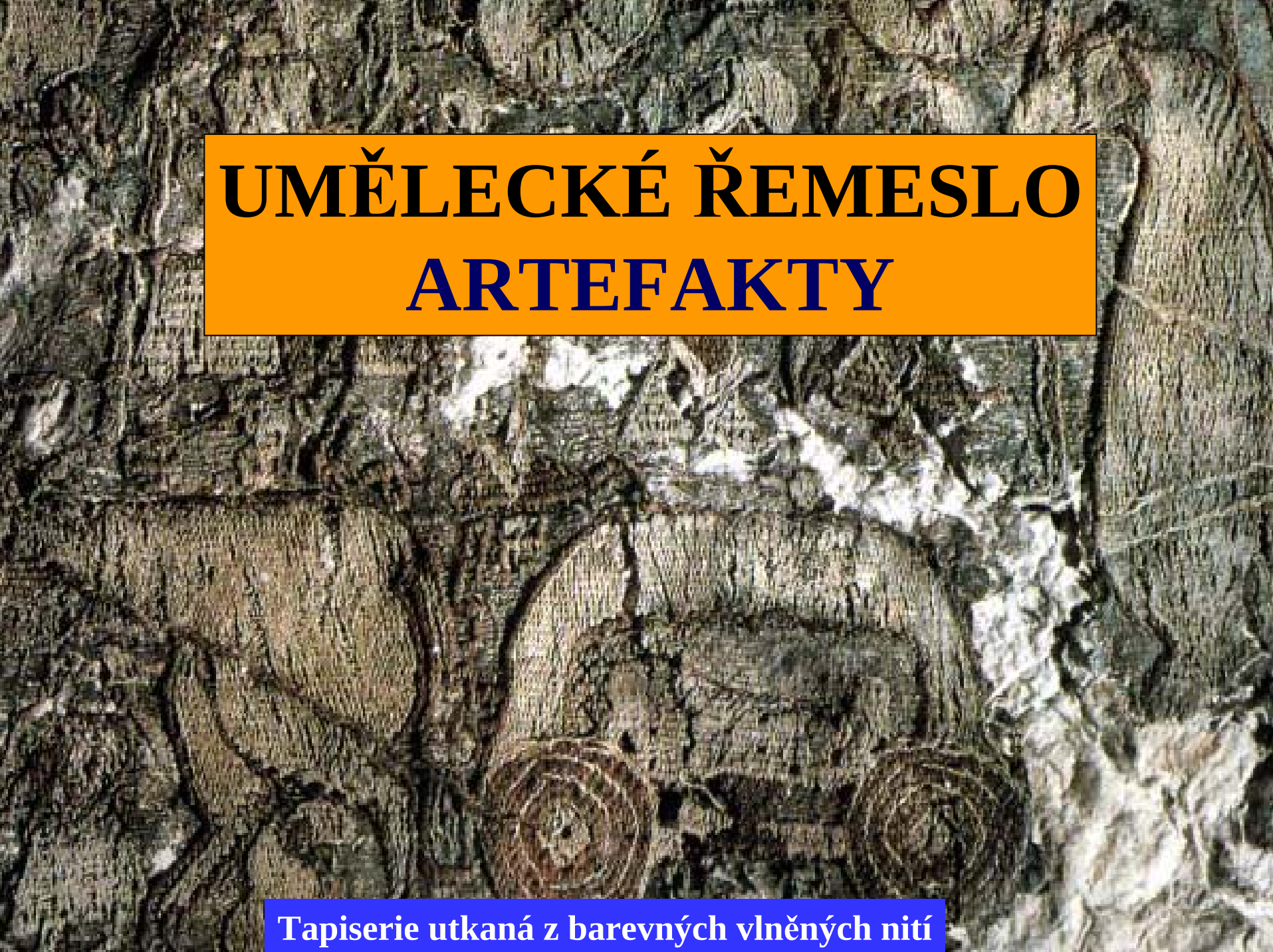

B I R K A – mohylník v blízkosti města

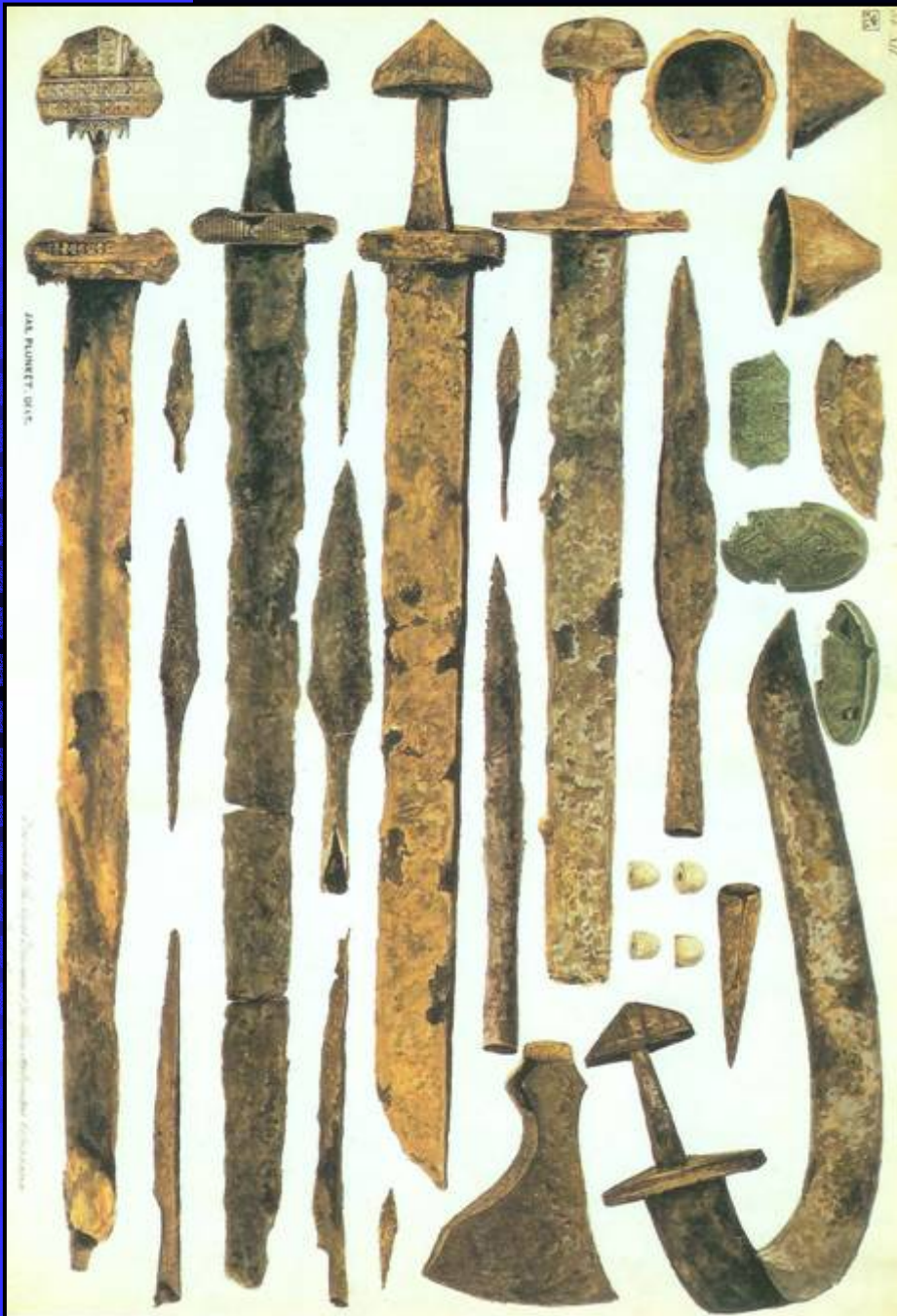
JELLING

UMĚLECKÉ ŘEMESLO ARTEFAKTY

Tapiserie utkaná z barevných vlněných nití

KOVOVÉ PŘEDMĚTY

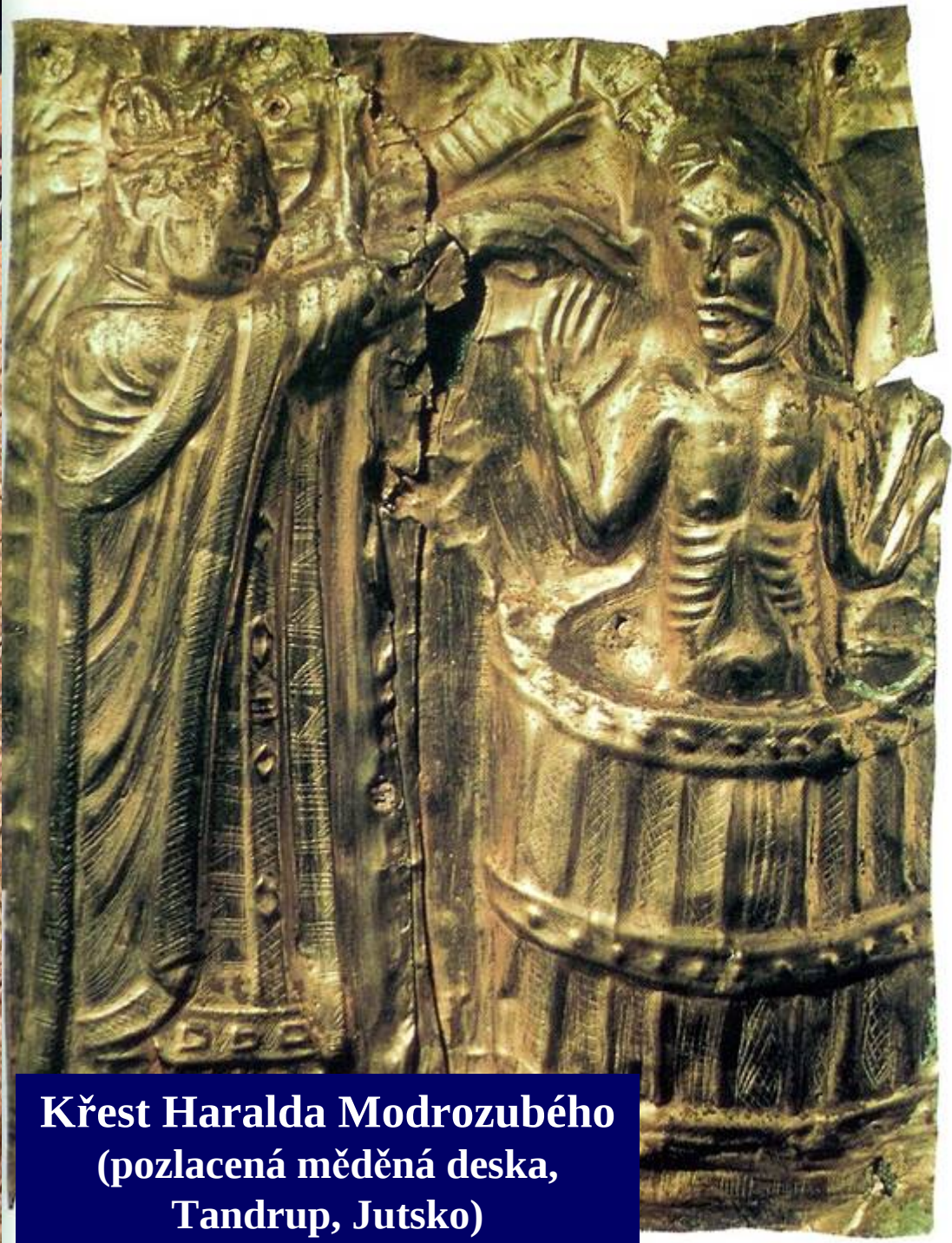

Birka – symbolické ozdoby
kyjevského pôvodu

Haithabu – rukojeť meče zdobená
stříbrným plátováním

DŘEVOŘEZBA

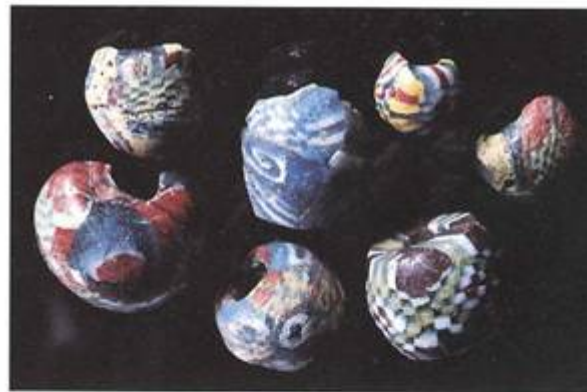

**Křest Haralda Modrozubého
(pozlacená měděná deska,
Tandrup, Jutsko)**

Mosaic beads, which were immensely complicated to produce, were also made in Ribe.

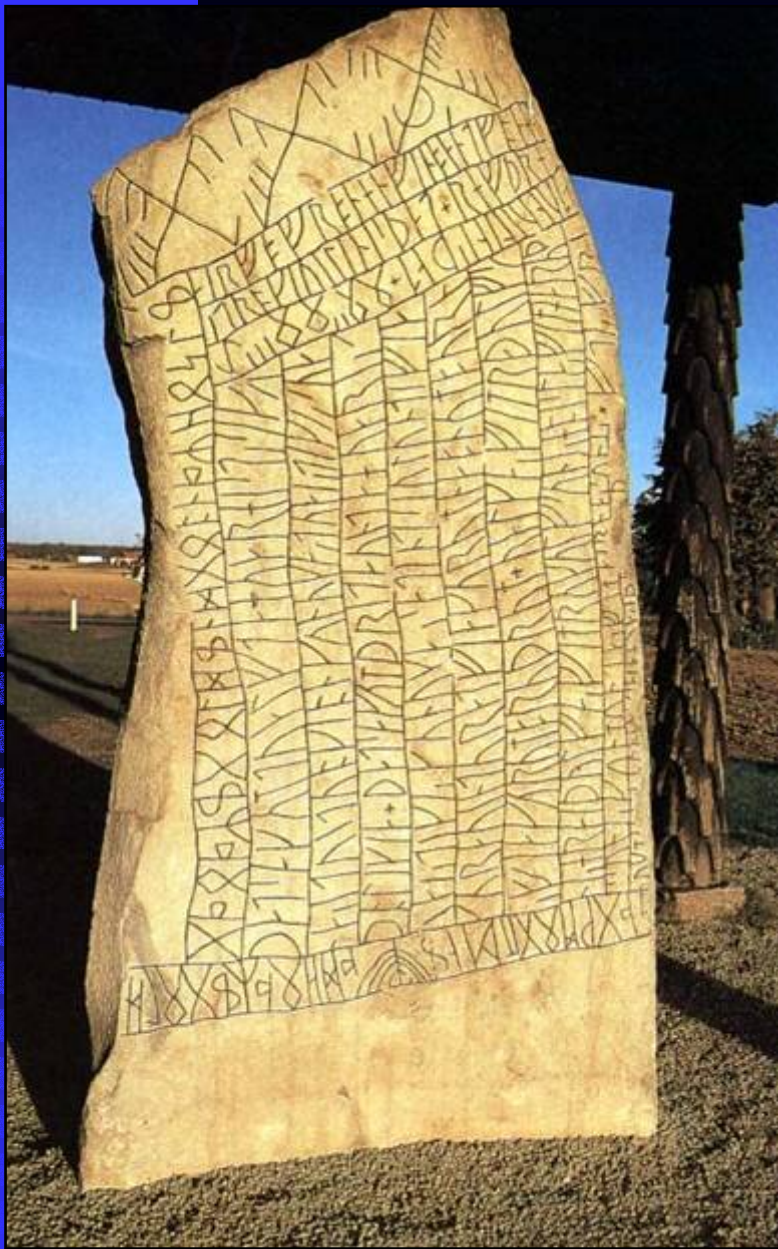

Two particularly handsome beads.

Skleněné a jantarové výrobky

Tesání do kamene

RUNY

SVĚT VIKINGŮ

James Graham-Campbell
Colleen Batey, Helen Clarke,
R. I. Page, Neil S. Price

KNIŽNÍ KLUB

WIKINGER UND SLAWEN

Zur Früh-
geschichte
der Ostsee-
völker

The
Vikings
of Ribe